

ΚΡΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗ

ΜΗΝΙΑΙΟ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ
ΕΚΔΟΤΗΣ Δ. ΡΑΛΛΗΣ & ΣΙΑ

Γραφεία *Εδουπίδων* 6

ΕΤΟΣ Γ' ΑΡ. ΦΥΛΛΟΥ 2 - 3
ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ-ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 1925

Ν. ΛΑΠΑΘΙΩΤΗΣ
ΣΠ. ΦΡΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ
ΛΙΝΟΣ ΚΑΡΖΗΣ
Ν. ΒΕΡΓΩΤΗΣ
ΣΚΕΝΤΕΡΜΠΕΗΣ
ΠΕΤΡΟΣ ΧΑΡΗΣ
ΙΣΑΝΤΡΟΣ ΑΡΙΣ

Ἐπὶ τῆς δόξης
Α. ΠΑΠΑΔΗΜΑΣ
ΣΠ. ΚΑΜΗΛΑΚΕΡΗΣ
ΑΛΕΞΑΣ

ΤΟ ΦΥΛΛΟ ΔΡΧ. 3

ΚΡΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗ

ΜΗΝΙΑΙΟ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ
ΕΤΟΣ Γ'. ΑΡ. ΦΥΛΛΟΥ 2-3
ΑΘΗΝΑ ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ-ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 1925

ΦΘΙΝΟΠΩΡΙΝΟ

Ἡ θλίψη τοῦ καλοκαιριοῦ μὲ πῆρε χτῆς βαριά,
καθὼς περνοῦσ' ἀπ' τὴν ἀλλέα ποῦ πέθαιναν τὰ ρόδα,
καὶ σταματώντας τὴ ματιὰ κατὰ τὸ δελι, τῶδα,
νὰ πέφτει πάλι μοναχό, μέσ' στὰ γυμνὰ κ' αἰριά !

Κι' ὁ νοῦς μου πῆγε στὶς καλές, τὶς ἡμερὲς βραδιές,
ὅταν ἀνθοῦσαν οἱ βραγιές, κι' ἀνάστειναν οἱ κλῶνοι,
— τότε ποῦ σμίγουν οἱ ψυχές, κι' ἀνοίγουν οἱ καρδιές,
καὶ μέσ' στὴ νύχτα, μαγικά, τρεμολαλεῖ τ' ἀηδόνη . . .

Καὶ σὰν ἐχύθη τοῦ βαθιοῦ μεσονυχτιοῦ ὁ θυμός,
καὶ χύμηξε ἀπ' τὰ πέλαγα, γοερὴ καὶ ποντοπόρα,
ἔσπώντας πάλι, ξαφνικά, μέσ' στὶς βραγιές, ἡμπόρα,

μ' ἄγγιξε τόσο ἀδερφικά τοῦ κήπου ὁ πεθαμός,
τῶν ρόδων τὸ ξεφύλλισμα, καὶ τῆς βροχῆς ὁ σάλος,
— ποῦ εἶπα ξανά δὲ θὰ χαρῶ, μήτε κανένας ἄλλος . . .

ΝΑΠΟΛΕΩΝ ΛΑΠΑΘΙΩΤΗΣ

ΠΑΛΙΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ

ΠΡΟΜΗΘΕΥΣ ΕΚΔΙΚΗΤΗΣ

— « Τώρα νὰ κατέβω ἤθελα στὴ γῆ σας
τὸ δαυλὸ κρατῶντας, ὅπως πρὶν, σφικτὰ
ὄχι φῶς νὰ φέρω, γλύκα, στὴ ζωὴ σας,
μὰ φωτιά καὶ τέφρα ν' ἄπλωνα πλατειά.

* *

— Μιὰ φωτιά ν' ἀνάψω ἀπὸ ἄκρη σ' ἄκρη
ποὺ νὰ κλείση μέσα κάθε ταπεινὸ
ποὺ νὰ ἐκδικήση τὸν καημὸ, τὸ δάκρυ,
φλόγα ποὺ ν' ἀνέβη ὡς τὸν οὐρανό.

— Κι' ἂν ἐγὼ στὸ βράχο σφικτοκαρφωμένος
ἔδινα τὸ σκῶτι σ' ὄρνιο γιὰ καιροὺς
γιὰ τὴν καλωσύνη πῶδειξα πνιγμένος
εἰς τὸν πόνο μέσα γιὰ κοινούς θνητούς

— Στῶν φλογῶν τὴ λύσσα θέλω ν' ἀντικρύσω
γένος ἀχαρίστων, ἄπονο, κακὸ,
π' ἄδικα πονοῦσα, θέλω νὰ τονίσω
στὸν ἀφανισμό του, ὕμνο τραγικό.

— Μέσ' ἀπὸ τὴν τέφρα ἴσως ξεπετάξῃ
μιὰ καινούργια πλάσι, κ' ἐξιλεωθῇ
κ' ἢ παληὰ στὴ φλόγα ποὺ θεν' ἀνασκάψῃ
Κάθε βιά καὶ δόλο, πῶχει ριζωθῇ...

— Τώρα νὰ κατέβω ἤθελα στὴ γῆ σας
τὸ δαυλὸ κρατῶντας, ὅπως πρὶν σφικτὰ
ὄχι φῶς νὰ φέρω, γλύκα, στὴ ζωὴ σας,
Μὰ φωτιά καὶ τέφρα ν' ἄπλωνα πλατειά...»

1922

»Π. Δ. ΦΡΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ

“ΕΡΑΣΤΑΙ ΤΗΣ ΖΩΗΣ
ΕΞΥΨΩΤΑΙ ΤΗΣ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΟΣ.”

Que la Grece disparaisse un Jour
du monde et le monde sera
ce que tu l'as vu.

Truc

(—Ἡ μικρὴ αὐτὴ μελέτη γράφτηκε γιὰ νὰ χρησιμεύτῃ ὡς πρόλογος
στὴ μετάφραση τοῦ ἔκανα ἀπ' τὸ Γαλλικὸ ἐνδὸς διαλόγου, τοῦ τελευταίου
Πλατωνικοῦ διαλόγου, ὅπως τὸν λέει ὁ συγγραφεὺς του, Gonzague Truc,
καὶ ποὺ τιτλοφορεῖται «Καλλικλῆς ἢ οἱ Νέοι Βάρβαροι». Πρόκειται πολὺ
γρήγορα νὰ ἐκδοθῇ ἀπ' τὸν ἐκδοτικὸν οἶκον Γ. Βασιλείου. Ὁ Καλλικλῆς
διηγείται στὸ Σωκράτη τ' ὄνειρο ποὺ εἶδε κάποιον θράδην στὰ Πυρηνία,
ὅταν ταξείδευε στὴν Ἰθρία μὲ τὸν Εὐτροπο. Ὁ ὄνειρο σημαντικὸ. Τοῦ
φάνηκε πῶς εἶδε, ἢ κάλλιο πῶς ἔζητε μέσα σ' ἓναν κόσμον ἀγνωστὸ του καὶ
περίεργο, δημιουργημὰ τοῦ μέλλοντος ἢ κάποιου πολὺ λησμονημένου πα-
ρελθόντος. Αὐτοῦ τοῦ πρωτόφαντου γι' αὐτὸν, γιὰ μᾶς ὅμως πολὺ γνωστοῦ
ἀφοῦ μέσα του ζοῦμε, εἴμαστε ἓνα ἀπὸ τὰ συστατικὰ τοῦ μόρια, κόσμου
ἐκθέτει τὰ θαυμάσια. Ἔτσι κατορθώνει τεχνικώτατα ὁ Truc νὰ φέρῃ τὸ
Σωκράτη τὸν ἀρχαῖο ἐλληνικὸ πολιτισμὸ δηλαδὴ, κριτῆ καὶ στὸ τέλος
ἐπικριτῆ τοῦ Νεώτερου Πολιτισμοῦ, τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ Πολιτισμοῦ).

* *

Εἶνε πραγματικῶς τεράστιος ὁ ἀγώνας ποὺ ἐλάχιστοι διαλεχτοί, ἐπε-
χείρησαν κατὰ καιροὺς, στὴν Ἑλλάδα, νὰ ὑψώσουν τὴ συνείδηση τοῦ λαοῦ
μας στὸ ὕψος ἐκεῖνο ποὺ θὰ μπορούσε νὰ νοιώτῃ καθαρὰ, ὅσο θὰ ἦταν δυ-
νατὸν, τὸ νόημα ποὺ κλείνει ἡ ἔκφραση Ἑλληνικὴ Συνείδηση. Κατὰ τίς

δυνάμεις του καθέναν απ' αυτούς τους ελάχιστους, εξορμώντας από αφηγήσεις, που, κατά βάση ήταν οι ίδιες, προσπάθησε με τον τρόπο του και με τις μεθόδους που ακολούθησε, να φτάσει τον κοινό σκοπό, ένα πάντα : την αποκάλυψη της Ελληνικής Συνειδήσεως.

Έχοντας επίγνωση της βαρυτάτης ευθύνης και των πόνων που ένας πραγματικά τεράστιος αγώνας απαιτεί και, πιστεύοντας πως μόνο με τέτοια μέτρα ριζικά θα μπορούσε ο Έλληνα να πάρη συνειδηση του έαυτού του, θεώρησα αναγκαίο να ταχθώ με το μέρος των ελαχίστων και να διατηρήσω δξύνοντας, όσο θα μου είνε δυνατόν τον αγώνα που οι αφάνταστες συνέπειές του δικαιολογημένα τον κατατάζουν στους αγώνες που λαβαίνουν χώρα στα Βασίλεια των Ουτοπιών. Έπιτρέπεται όμως οι άνθρωποι και πρό πάντων οι Έλληνες, να θεωρούν ως τελειωτικά εξοφλημένους με την πραγματικότητα εκείνους που χαρακτηρίζουν Ουτοπιστάς ; Μήπως για ότι δήποτε καυχιέται ο άνθρωπος, δέν αύξησε και μεγάλωσε πάνω στο έδαφος της Ουτοπίας ; Άρα θα έπρεπε, στοχαστικά κρίνοντας, να θεωρούμε δσα σήμερα χαρακτηρίζονται Ουτοπίες ότι ανήκουν αποδειγμένα στην πραγματικότητα, ή κάλλιο στη βαθύτερη πραγματικότητα που δέ γίνεται αισθητή στους πολλούς. Άφου λοιπόν ο τεράστιος αγώνας κατά της επιστημοποίησεως των πάντων για τον όποιον πρόκειται εδώ, και την ύπαρξη του όποιου ο Γάλλος φιλόσοφος Τρυς, μαρτυρεί, στον Καλλικλή του με θαυμαστή σαφήνεια, κατατάχθηκε στους ουτοπιστικούς αγώνες, έχουμε κάθε δικαίωμα, από τα εξαγόμενα της ανθρώπινης πείρας να πιστέψουμε ότι μιὰ μέρα ο αγώνας αυτός θα υπερισχύση των αντίθετων, όσο κι' αν φαίνεται αδύνατο τούτο σήμερα, για ν' ανθίση άλλη μιὰ φορά ακόμη πάνω στη γής ο ανθρώπινος ρυθμός.

Η είταγωγή αυτή δείχνει τη σημασία που δίνουμε σ' αυτόν τον αγώνα και πόσο βασικό γεγονός θεωρούμε την επιτυχία του για μιάν ανάπλαση της ζωής κ' ένα νέον ρυθμισμόν της.

Η Έπιστήμη μόλις χειραφετήθηκε και προχώρησε πιὰ μόνη της τολμηρά στην έρευνα του κόσμου βρέθηκε στην ανάγκην μπροστά στην πληθώρα των σπουδαίων προβλημάτων που ανακάλυπτε έρευνώντας λεπτομερειακά ζητήματα να χωρισθί σε κλάδους αυτότελείς οι όποιοι σιγά-σιγά ύψώθηκαν σε ανεξάρτητες επιστήμες με ιδιαίτερους νόμους και αρχές. Η πρόοδος απέκτησε την ειδίκευση. Οι ειδικοί όμως έπνιξαν την γενικότητα και έλησμόνησαν την συνεξάρτηση όλων των εκφάνσεων της ζωής. Προσπάθησαν να λύσουν μονομερώς ζητήματα που σε τόσο στενή εξάρτηση βρίσκονταν μεταξύ τους, ώστε ή εύνοική λύση του ένός προκαλούσε μαθητικά πλέον την περιπλοκή του άλλου. Και θα τολμούσα να χαρακτηρίσω ματαίους—αναφορικά με την ουσία της ζωής—και εφήμερους βλους αυ-

τους τους αγώνες, δίχως να φοδηθώ την επίκριση των ειδικών, οι όποιοι, ξεδεύουν ενέργεια και σκέψη για την διευθέτηση λεπτομερειών, αφήνοντας τις δάσεις άθικτες και θεωρόντας την λεπτομέρεια ως το όλον. Είνε πολύ δύσκολον όμως να κατανοηθί πόσο σπουδαία σημασία έχει ο τρόπος με τον όποιον αντιμετωπιζονται τα ζητήματα της ζωής και ζητείται ή λύσις των : τρόπος καθαρά επιστημονικός, ώσάν να ήταν δυνατόν το πολυμερές της ζωής να ρυθμισθί κάποτε με όρισμούς και κανόνες θεθειμένους εκ των προτέρων, αφού μόνον ελάχιστες στιγμές δραστηκής συγκεντρώσεως του ανθρώπου εις τον έαυτόν του, δίδουν το σύνολον νόημα της ζωής και του κόσμου.

Ίσως το σπουδαιότερο σημειο που πρέπει να προκαλέση την προσοχή μας είνε : ο εξ αίτιας της ειδίκευσεως περιορισμός της συνολικής ζωτικότητας και ή αδυναμία της συλλήψεως του όλου ζωής. Είνε γνωστά τα επιχειρήματα των επιστημόνων όταν βρίσκονται στην ανάγκη να υπεραμυνθούν της ειδίκευσεως, ισχυριζόμενοι ότι μόνο μ' αυτό τον τρόπο είνε δυνατή ή πρόοδος της επιστήμης. Άλλά το ζήτημα δέ πρέπει να τεθί έτσι. Έφόσον πρόκειται για επιστημονική έρευνα κανείς δέν αντιλέγει όταν όμως τα ειδικά πορίσματα των έρευνών επεκτεινόμενα ζητούν να χρησιμεύσουν ως βάσεις επεξηγήσεως ολοκληρού του ζωϊκού φαινομένου, τότε αναφαίνεται ή πελώρια πλάνη που όδηγά ασφαλώς στην σημερινή κατάσταση της αποσυνθέσεως των πάντων. Γύρω από το συγκεκριμένο και το πόρισμα της έμπειρίας, απλώνεται κάτι απροσδιόριστο, ασύλληπτον, άγνωστον ακόμη, και είν' αυτό που διευθύνει, παρ' όλη την έπιμονή των επιστημόνων, τη ζωή. Άκόμη το ζωϊκόν αυτό κίνητρον είνε που θα δώση στη ζωή μιαν ανώτερη αξία και θα δημιουργήση τον μύθο : την αποκρυστάλλωτη, δηλαδή του τύπου μιὰς ανώτερης ζωής, κατά τις αντιλήψεις των διαφόρων εποχών που τον δημιουργούν. Ο Τρυς στο μικρό πρόλογο που προτάσει του διαλόγου του « Καλλικλής » λέει τ' ακόλουθα : « Μ' όλα ταυτα είν' αλήθεια, πως παρ' όλη την έπιστήμη μας και ίσως μάλιστα εξ αίτιας της έπιστήμης μας βυθίζεμαστε ολοένα και περισσότερο σ' ένα είδος βαρβαρότητος απ' την όποιαν είνε ζήτημα αν θα λυτρωθούμε ποτέ ». Έννοει άραγε μ' αυτά ο Γάλλος φιλόσοφος ότι θα έπρεπε να σταματήσουμε την επιστημονικήν έρευνα και να καταργήσουμε την επιστήμη ; Θα είνε πολύ αφελής όποιος το όνομάζει. Ο Τρυς κατενόησε τον μεγάλο κίνδυνο που αρχίζει πλέον να γίνεται άπειλητικός και μάς είδοποιεί : ότι ή επιστημοποίησις των πάντων ασφαλώς μάς φέρει προς μιὰ βαρβαρότητα από την όποιαν είνε ζήτημα αν θα λυτρωθούμε ποτέ. Η έρευνα πρέπει να εξακολουθήση και ή επιστήμη κλεισμένη στα όριά της να δρῶ, αλλά θα έπρεπε να εξουδετερωθί ο επιστημονισμός : ή αντίληψις ότι διά της επιστήμης μόνης θα έρμηνευθί ή ζωή, το μέτρημά της με τον

ἐπιστημονικό γνώμονα, ἢ ἐνατένισός της μὲ τὸ πρῖσμα τῆς ἐπιστήμης. — Ἴσως ἢ μᾶλλον δέβαιον εἶνε, ὅτι θὰ γεννηθῆ στὸν καθένα ἡ ἀπορία: γιατί ἄραγε ἐπιμένω τόσο στὸ ζήτημα τοῦ ἐπιστημονισμοῦ καὶ ζητῶ νὰ καθορίσω τὰ ὅρια τῆς ἐπιστήμης; Ἀπλούστατα, γιατί ὁ ἐπιστημονισμὸς εἶνε τὸ ἅπαντον τοῦ νεωτέρου κόσμου, τὸ ἅπαντον τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ.

(Ἔχει συνέχεια)

ΛΙΝΟΣ ΚΑΡΖΗΣ

Ο ΑΠΟΜΑΧΟΣ

I

— Καλὰ νὰ τὰ πύθης γέρο-μπεκρή. Σ' ὄλα σοῦ φταίει ἡ ψωροπερηφάνειά σου. Δὲ σοῦφτανε, ποῦ ὁ μαέστρος ἀπὸ τῆ μεγάλης του καλωσύνης σὲ κρατοῦσε στὴν ὀρχήστρα, ἐνῶ τοῦ ἦσουν περιττός, μὰ κι' ἀκόμα θέλησες νὰ τοῦ κίνης καὶ τὸ δάκτυλο. Τὸν πρόσβαλες...

Τώρα τράδα σιργιάνι, νὰ ζητιανεύης λίγο φωμὶ ἀπ' τοὺς νοικοκυρεμένους ἀνθρώπους. —

Τὰ παραπάνω λόγια τὰ πρόφερε μὲ ὕφος αὐτάρειας καὶ συγκαταβατικῆς ὑπεροχῆς ὁ Φάνης Ρενιέρης, ὁ ζωηρότερος καὶ σὰν νὰ ποῦμε ὁ ἐπιδητικώτερος ἀπὸ τὴν παρέα τῶν μουσικῶν (ἦταν καθηγητῆς τοῦ Ὁδείου καὶ ἔπαιζε κοντσερτίνο βιολι στὸ Θέατρο) ποῦ καθόταν γύρω σ' ἕνα τραπέζι σὲ μιὰ ταβέρνα τῆς Ἀθήνας.

Καὶ τᾶπε αὐτὰ γιὰ λογαριασμὸ τοῦ πιὸ ἡλικιωμένου καὶ ταπεινότερου τῆς παρέας, τοῦ Μανώλη Κακραδά, ἐνὸς τσακισμένου ἀπ' τὴ ζωὴ καὶ ξεζουμισμένου — γέρου ὅπως τοῦλάχιστο φαινόταν — ἀλκοολικοῦ συναδέλφου του, ποῦ τὸν ἀνεχόνταν μεγαλόψυχα — καθὼς τὸ νόμιζαν — στὴν παρέα, γιατί ἦταν γι' αὐτοὺς ἀνεξάντλητη πηγὴ ἀνέκδοτων ῥομαντικῶν ἱστοριῶν, ποῦ πιότερο μοιζῶσαν μὲ Μεσσιωνικὰ παραμύθια παρὰ μὲ πραγματικὰ καὶ σύγχρονα γεγονότα.

Τὸν ἀνεχόνταν ἀκόμα στὴν παρέα καὶ γιατί τοὺς ἔδινε συχνὰ εὐκαιρία σὲ σαρκαστικά, χονδρὰ τειράγματα αὐτῶν εἰς βάρος του, μὲ τὰ ὅποια ἐνόμιζαν, πῶς ἐξόψωναν τὸν ἑαυτὸ τους, πῶς ἀνάδειχναν τὴν ἐξυπνάδα τους.

Μὲ ἀδιάφορο πόνο καὶ κοιτάζοντας παράμερα, μὲ συλλογισμένο βλέμμα σὰν νὰ ἀπαντοῦσε περισσότερο στὸν ἑαυτὸ του ἐπρόφερε ὁ γέρο-Μανώλης, τοῦτα τὰ λόγια.

— Μεγάλη χάρι μοῦκαμε ὁ μαέστρος, ποῦ μὲ ξαλάφρωσε ἀπὸ τὸ ἀσήκωτο βάρος τῆς σαλιπαγγικῆς δουλειᾶς στὴν ὀρχήστρα ὀπερέτας, ποῦ τὴ λογαριάζετε γιὰ περιζήτητη μόνο γιατί καλοπληρώνεται. Ὅσο γιὰ τὸ τομάρι μου δὲν ἀξίζει τὸν κόπο νὰ πολυσκοτίζεται κανεὶς. Μὰ εἶν' ἀλήθεια κι' ὄλα, πῶς δὲν ζηλεύω οὔτε σᾶς τοὺς ξακουσμένους μουσικούς, ὅπως καὶ κανένα ἀπὸ τοὺς λεγόμενους εὐνοουμένους τῆς Τύχης, τοὺς πρόσκαιρους Νικητὰς στὴ ζωὴ. —

Ἡ ἀπότομη κάπως ἀπάντησις τοῦ «γέρο-μπεκρή» ἔκανε ἐκπληκτικὴ ἐντύπωσι στὸν πρῶτο, γιατί τὸ ὕφος τῆς ἦταν ἐνάντιο στὸ συνειθισμένο ταπεινὸ σὰν ντροπαλὸ τόνος τῆς κουβέντας τοῦ «φιλόσοφου», ὅπως κοροῦδευτικά τὸν προσωνόμασαν οἱ μουσικοὶ γιὰ τὶς διάφορες σοβαρὰς σκέψεις του ποῦ φανέρωνε γιὰ τὴ ζωὴ.

Ἐκεῖνο ποῦ ἔδωσε ἀφορμὴ στὸν παραπάνω διάλογο ἦταν ἕνα ἐπεισόδιο τοῦ γέρο-Μανώλη μὲ τὸν μαέστρον τῆς ὀρχήστρας ποῦ κόστισε στὸν πρῶτο νὰ χάσῃ τὴ δουλειά του στὸ Θέατρο.

Νὰ πῶς προῆλθε αὐτό.

Ὁ γέρο-Μανώλης τὸ εἶχε παραρρίξει ἔξω τελευταῖα.

Ἐρχόταν μεθυσμένος στὶς πρόδες τῆς ὀπερετικῆς ὀρχήστρας στὴν ὁποία ἔπαιζε β'. βιολι — κατὰ χάριν — ἔπως ἔλεγαν οἱ συνάδελφοί του τῆς ἴδιας ὀρχήστρας, στὴν ὁποία λάβαινε μέρος ὄλη ἡ παρέα, ποῦ καθόταν μαζὶ του στὴν ταβέρνα.

Τὴν τελευταία φορὰ στὴν «πρόδα τζενεράλε» ὁ «φιλόσοφος» τὰ παράκανε

Στὴν οὐδερτούρα δὲν ἔμπαινε στὴν ὥρα του ἀπὸ ἀφηρημάδα. (Ὁ μαέστρος εἶχε τὴν παράξενη συνήθεια νὰ μὴν «μπάζῃ» ὕστερα ἀπὸ τὶς μεγάλες παύσεις τοὺς μουσικούς στὰ μέρη τοῦ κάθε ὄργάνου, γιατί καθὼς ἔλεγε — τὸ ἔκανε γιὰ νὰ συνειθίσουν οἱ μουσικοὶ νὰ μπαίνουν μόνοι τους, πραγματικὰ ὅμως γιατί δὲν εἶχε πεποιθῆσι στὴν μπαγκέττα του καὶ στὴ μνήμη του.

Εἶχε ἀναδειχθῆ τελευταία ἀπὸ κάποια σαχλὴ Ὁπερέττα, ποῦ ἐσύνθεσε ἢ — ἀκριβέστερα — ποῦ συνέγραψε ἀπὸ διάφορες μελωδίες παρμένες δὶχως ἐνόητα ἀπὸ δῶ κι' ἀπ' ἐκεῖ, — τὴν «ἐνορχήστρωσι τοῦ τὴν ἔκανε ἄλλος μουσικός — μὰ ποῦ μ' ὄλα αὐτὰ ἔκαμε στὸ φιλόμουσο κοινὸ κρότο καὶ τούδωσε καὶ σημαντικὸ κέρδος. Μὲ τὴν ἐπιτυχία αὐτὴ καὶ μ' ἄλλα ταπεινὰ μέσα κατῶρθωσε νὰ πάρῃ τὴ διεύθυνσι τῆς ὀρχήστρας τοῦ ἐλαφροῦ θιάσου, ποῦ ἔπαιζε κάποτε καὶ Ὁπερες: ἐννοεῖται, ὅτι διὰ λόγους οἰκονομίας στὴν ὄπερα λάβαινε μέρος τὸ ἴδιο ὀπερετικὸ προσωπικὸ καὶ μόνον αὐτό, χωρὶς γι' αὐτὸ οἱ εἰσπράξεις νὰ λιγοστεύουν τὸ παραμικρό.

Ὁ γέρο-Μανώλης λοιπὸν στὴ γενικὴ δοκιμὴ ἦταν πιωμένος γιὰ καλὰ.

Κ' έτσι ήταν αφηρημένος και έπαιζε από το μυαλό του. Έβαζε δικές του συγχορδίες και βαριασιόνες, όπου νόμιζε την αρμονία φτωχή και ριχή, έκανε διάφορες παρατηρήσεις στους μουσικούς της ορχήστρας για διάφορα ανεπαίσθητα λάθη τους, που ο μαέστρος δέν τὰ πρόσεχε— ή ίσως από λεπτότητα αντιμαεστρική έκανε πώς δέν τὰ παρατηρούσε—. Έφθασε μάλιστα σέ σημείο νά φωνάξη σέ στιγμή εξάψεως τήν ώρα, που μπαίνανε σιό «'Αλ-γέγρο» τής ουβερτούρας, επειδή τὸ πῆραν ἀργότερα ἀπὸ τὸ κανονικὸ και κάπως χλιαρά:

Μαέστρο, «'Αλέγρο-Βιβάτσε» παίζουμε, για «λέντο».

Ο μαέστρος προσβλημένος τουπε με θυμό.

— Κύτα κακομοίρη τὰ χάλια σου, που ξέχασες ως και τή θεωρία, και όταν παίξης πρώτα βιολι τής προκοπής, διορθώνεις ύστερα και τούς ανωτέρους σου.—

Σ' αυτό, μανιασμένος ο Μανώλης, θροντοφώναξε.

— Μωρέ, έγγραφα ουβερτούρα που δέν τήν έχει ο Βέρντη. Δέ συνείθισα νά ξερνάω κλεμμένες μελωδίες για ήπποδρόμιο— και σηκώθηκε ξαναμμένος, κοίταξε γύρω του τούς μουσικούς περιφρονητικά και έφυγε με νευρικό θήμα από τήν ορχήστρα στο δρόμο, κρατώντας τὸ βιολι του κάτω ἀπὸ τήν ἀμασχάλη του στοργικά.

Ο μαέστρος σέ λίγο, αφού συνήλθε ἀπὸ τήν ἀπρόοπτη τροπή του έπεισοδίου, ειπε πρὸς ὄλους εἰρωνικά.

— Τουττριψε τὸ δόλιου ἀπὸ τὸ πιετό. Είναι για τήν Κέρκυρα.

Οί μουσικοί φυσικά γέλασαν με τὰ λόγια του μαέστρου, για νά τὸν ευχαριστήσουν, και ή πρόβα εξακολουθούσε σάν νά μή είχε συμβῆ τίποτε.

Αὐτὸ ἦταν ὄλο.

Αργότερα εἰδοποίησαν τὸ γέρο-Μανώλη, ὅτι ή Διεύθυνσι τοῦ Θεάτρου ἐξ αἰτίας ἐπίμονης ἀπαιτήσεως τοῦ μαέστρου, τὸν ἔπαιψε.

Τήν ἐποχή ἐκείνη δέν υπήρχαν ἐπαγγελματικά σωματεία, και οὔτε ὑπογράφονταν με τούς μουσικούς συμβόλαια για μιὰ «σαιζόν» ὅπως τώρα κι' έτσι σὸ χέρι καθενὸς Διευθυντοῦ, ή ἱμπρεσσαρίου ἦταν, νά ἀλλάξη τὸ προσωπικό, ὅταν τοῦ γουστάριζε.

Ἡ θέσις του ὕστερα ἀπ' αὐτὸ ἦταν πολὺ ἀσχημη, γιατὶ δουλειὰ πουθενὰ δέν ἤμπορούσε νά βρῆ επειδή ἦταν πασίγνωστος για ἐλεεινὸς μεθύστακας, ἐκτὸς ἀπὸ κανένα καφεσαντάν, ή σάν πλανόδιος βιολιτζής στὰ καφενεῖα και στὶς μπουραρίες, που ὅμοια και τὰ δυὸ τὰ ἀποστρεφόταν, τὸ πρώτο σάν ἐσχατη κατὰπτωσι χειρότερη ἀκόμα κι' ἀπὸ τής Ὀπερέττας, τὸ δεύτερο γιατὶ τὸ θεωροῦσε πὼς δὲ διέφερε ἀπὸ τή διακονία.

Στὴν ταβέρνα λοιπὸν ή κουβέντα ξακολουθοῦσε πάνω σὸ θέμα αὐτό.

Ο ἔξυπνος τής παρέας ο Φάνης Ρενιέρης, που συνείθιζε νά θυάλνη πάντα ως και στή συζήτησι νικητής, θεωρώντας δίκαια τὸν ἑαυτὸ του ως τὸ πρώτο βιολι τής Ἀθήνας, ἠθέλησε νά δείξη κι' αὐτὴ τή φορά, πὼς δέν ἔδινε καμμιά βαρύτητα στὰ «κούφια λόγια» τοῦ ἀξιοθρήνητου γερο-αλκολικοῦ και ἀπάντησε σαρκαστικά.

«Ὅσα δέν τὰ φτάνει ή ἀλεπού τὰ κάνει κρεμαστάρια».

Τὰ λόγια αὐτὰ που πολλὲς φορές ειχε ἀκούσει ο Μανώλης για' ἀπάντησι στὶς σκεπτικιστικὲς του ἰδέες ἀδιάφορα, αὐτὴν τή φορά τὸν κέντησαν, τὸν ἀνατάραξαν σάν νά τοῦ ἄγγιζαν τήν πονεμένη χορδή.

Και ἀποτεινόμενος σ' ἄλλην τήν παρέα, ἐπρόφερε με συγκρατημένον ἐρεθισμό, κρύβοντας ἕνα εἰρωνικό, πικρὸ χαμόγελο.

— Ἡ παροιμία τής ἀλεπούς δέν ταιριάζει οὔτε σὰς νά τήν λέτε, οὔτε ἐγὼ νά τήν ἀκούω—.

Υστερα ἀπὸ μικρὴ παῦσι ἄρχισε με διαλα παραφορὰ πουμοιαζε με παραλλήρημα.

— Ὄ, σεις οί ἔξυπνοι και δυνατοί ἄνθρωποι, οί νικηταί στή ζωή!

Δέν σὰς φτάνει ή ἱκανοποίησί σας για τήν ὑπεροχή σας, για τήν ἐπιτυχία σας, ο ἔπαινος τῶν ἀνθρώπων;.....

Γιατὶ τόσο πολυσκοτίζεσθε για μὰς τούς ἀνάξιους ναυαγούς, τούς κταφρονεμένους ἀπὸ τήν κοινωνία;

Μήπως ἀπὸ καλωσύνη, για νά μὰς φέρετε στὸν ἴσιο δρόμο; Τότε γιατὶ δέν παραλείπετε εὐκαιρία για νά μὰς ταπεινώσετε, νά μὰς πείσετε για τήν ὑπεροχή σας, αφού νομίζετε πὼς τήν ἔχετε; Γιατὶ ἐνδιαφέρεστε τόσο για τή γνώμη που ἔχουμε για σὰς τούς δυνατοὺς ἐμεῖς οί ταπεινοί;

Ἐμεῖς οί ἄθλιοι, οί ἀπόκληροι οὔτε ἐνδιαφερόμαστε για σὰς, οὔτε και παραπονοῦμαστε για τήν τύχη μας.

Εἴμαστε ἀξιοί τής και δέν μετανοοῦμε για τίς νεανικὲς τρέλλες μας, δέν ἀπαρνοῦμαστε τὰ χεῖμαιρικά ὄνειρά μας κι' ἄς είναι πιὰ χαμένα.

Με εὐχαρίστησι πληρώνουμε τὰ βαρύτατα ἀντίμισθα τῶν λιγοστῶν εὐτυχισμένων στιγμῶν, που περάσαμε—τὸ σκληρὸ φόρο τῶν ἡρώων—τίς πραγματικὲς συνέπειές τους, γιατὶ τίς προβλέσαμε διαισθητικά και συνειδητὰ διὰ λέξαμε τὸν δρόμο τής τύχης μας.

Ἐμεῖς εἴχαμε κάποιον ἰδανικό, κάποιον ἀνώτερο σκοπὸ στή ζωή. Γι' αὐτὸ τὸ ἰδανικό— ἄς ἦταν και πλάνη— παλαίψαμε. Ἐζήσαμε με τή ζωογόνα λαχτάρια του, με τὸ μεθύσι τής χαράς, ὅταν τὸ σιμώνανε και ὅταν πιὰ χάθηκε ὅταν οί Θεοὶ ἀπὸ φθόνον για τήν ὑπερκόσμια εὐτυχία, που ἄγγιζαμε μὰς τὸ σύντριψαν, μεταμορφώνοντας τὸ μαγικό, δραματικό ἰνδαλμα σὲ πεζὴ και χυδαία πραγματικότητα, τότε ἐμεῖς ἀποτραβηχτήκαμε ἀπὸ τή ζωή σὸ περιθώριον. Εἴπαμε τότε φθάνει πιὰ... Ἀφου ὁ ἀνώτερος σκοπὸς τής ζωῆς ἔλλειψε κείνο που τής δίνει νόημα και τήν ὁμορφαινει— ὅσοι ἀπὸ μὰς δέν ειχαν τήν δύναμι νά πεθάνουν, ἔμειναν στή ζωή αὐτὴ σάν ξένοι ταξειδιῶται σὲ ἀγνωστη χώρα, ἀδιάφοροι για τὰ γύρω, ἄβουλοι, ζώντας μόνο ἀπὸ ἐνστικτο, μηχανικά.

Τώρα δέν ἔχουμε καμμιά ματτιοδοξία, μὰ οὔτε και φόβον για τήν ἀνθρώπινη κατακραυγή.

Ζούμε με τὰ περασμένα. Είμαστε ἄλλως τε οἱ ὀπισθοδρομικοί, οἱ ἀσύγχρονοι, οἱ ἄνθρωποι τοῦ παλινοῦ καλοῦ καιροῦ, ... ἐνῶ σεις...

— Πῆρε ὁ στραβὸς τὸν κατήφορο—ἔκανε νὰ τὸν διακόψῃ ὁ βιρτουόζος βιελινίστας.

— Φιλοσοφία κατόπιν οἰνοποσίας—παρετήρησε με χασμουρητὸ ὁ ἄλλος μουσικός.

— Ἐνῶ ὅλοι σεις οἱ ὠφελίμοι καὶ εὐπόληπτοι, οἱ πρακτικοὶ ἄνθρωποι—ἐξηκολούθησε με ἀγανακτισμένο καὶ περιφρονητικὸ τόνο ὁ γέρο-Μανώλης—εἶτε καλλιτέχναι, εἶτε ἐπιστήμονες, εἶτε ὑπάλληλοι δὲν εἶσθε τίποτε ἄλλο παρὰ μικροεπιτήδειοι ἀρριβισταί, εἶσθε ἄψυχες μηχανές, ποὺ κινεῖσθε ἀπὸ τὸν ταπεινότερο ὑπολογισμὸ καὶ μόνο.

Δὲν ὀπισθοχωρεῖτε οὔτε πρὸ τοῦ ἐγκλήματος—δταν ἐξασφαλίσετε τὴν ἀτιμωρησίαν με τὴν προστασίαν τοῦ Νόμου, ἢ με τὴν καταστρατήγησίν του, — χάριν τοῦ συμφέροντός σας καὶ με δολιότητα παραγκωνίζετε τοὺς θαρραλέους μὰ ἀπονήρευτους ἀνταγωνιστάς σας γιὰ νὰ περάσετε σεις.

Ἐσεῖς δὲν ὑπῆρξατε ποτέ σας νέοι, οὔτε κὰν παιδιά. Δὲν ὄνειροπολεῖσατε ἀθῶα, δὲν ἐνοιώσατε τὴν ἀνατριχίλα τοῦ καύμοῦ, τὴν ἠδονὴν τοῦ πόνου, τὴν ἔκστασι τῆς χαρᾶς . . . δὲν ἀγαπήσατε . . .

(Ἐχει συνέχεια)

ΝΙΚΟΣ ΒΕΡΓΩΤΗΣ

— 3 — ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ — 3 —

(Σύνεχεια ἀπὸ τὸ προηγούμενο)

Δὲν ἦταν ἡ γλῶσσα ὁ σκοπὸς, γιὰ νὰ τὴ μεταχειριστοῦν ὡς τὸ μέσο μιᾶς Ἀναγέννησης Ἰταλικῆς. Τέτιοι σκοποὶ εἶναι δεύτεροι γιὰ τοὺς ἀληθινούς δημιουργούς. Ἡ γλῶσσα ἐχρησιμεύτηκε ὡς τὸ φυσικὸ ὄργανο, φυσικὰ ἔτσι κί ἄπλᾶ χωρὶς σπουδαία κὰν κί ἢ μεθοδικὴ προμελέτη, ὅπως ἄπλᾶ ὁ ἄνθρωπος καὶ με ἀνειδοποίητο παρακίνημα, δταν ὁ κόσμος ὁ ὄξω ζωντανέψη μέσα του με τὸν ἀντίκτυπὸ του, μεταχειρίζεται τὸ φυσικὸν ἰδίωμα του, τὴ φυσικὴν τὸν ιδιότητα, τὸ φυσικὸ ὄργανό του, ποῦναι γι' αὐτὸν ἢ γλῶσσα, χωρὶς καὶ νὰ τὸ σπουδάσῃ παραπολὺ καὶ νὰ πῆ: (—Τώρα κἀτι νὰ φανερώσω ἔχω στοὺς ὅμοιους μου καὶ θὰ μεταχειριστῶ γι' αὐτὸ τὸ λόγὸ καὶ τὴ γλῶσσα.) Αὐτὸ μόνο Φραντζέζοι μποροῦν νὰ τὸ ποῦν. Δὲν κἀνω βέβαια λόγὸ γιὰ τίς μελέτες του στὸ ὕψος, ποῦν γι' αὐτὸ τὸ ὕψος κί ὁ ποιητῆς ὁ ἴδιος κἀνχιέται ὄχι λίγο κἀπου, κί ὀλοῦθε ἄλλοῦθε δείχνει τὴν ἀυτόγνωσιν τοῦ περήφανου τεχνίτη, ποῦ κατέχει τῆς τέχνης του τὰ μέτρα. Καὶ βέβαια, ποῦ ἔκανε τίς γλωσσικὰς μελέτες του, μὰ ὁ Ποιητῆς δὲ χρωσιέται στὸ Γλωσσολόγο. Σοφιστεῖες δὲ χωροῦν, γιὰτὶ κανένας δὲ θὰ παρα-

δεχτῆ, πὸς ὁ Ἀλιγκιέρος ἔφκιασε καμμιά μέθοδο Ὀλλεντόροφου πρῶτα, γιὰ νὰ στρώσῃ ὕστερα τίς τερσίτες του ἀπάνω στὸ σχεδιασμένο αὐτὸ κατασκευάσμα τῆς. Ὅσα ἔγραψε γιὰ τὴ γλῶσσα στὴ σχέση, πῶχουν με τὴν ποιητικὴν του δημιουργία, εἶναι ἀνάλογα με ὅσα ἔγραψε ὁ Κάλβος γιὰ τὴ Μετρικὴν του καὶ στὴ σχέση, πῶχουν αὐτὰ με τὴν ἀληθινήν του τῶν στίχων του. Κί ὁ Ὅμηρος κί ὁ Ὅσσιαν δὲν ἔκαναν διαφορετικά. Μάλιστα ἐμεῖς βλέπουμε, πὸς στοὺς Ἀλεξανδρινούς χρόνους, ποῦναι στὴν ἀκμὴ τῆς ἢ Γραμματικολογία, ἢ μεγάλη ποίησις εἶχε ἀπὸ καιρὸ βάλει στοὺς γλωσσικοὺς νόμους στὸν ἀνώτερο κί ἐμπνευσμένο λόγο. Καὶ θὰ μαθευτῆ ἀπὸ τοῦτο τὸ ἄρθρο βέβαια πὸσο ἀπ' αὐτοῦ φαίνεται καθαρά, πὸσο ἢ γλῶσσα δὲν εἶναι κατασκευάσμα δογματικὸ μεθοδικῆς καὶ νοησιαρχικῆς μελέτης κ' ἐπιστημονικῆς ἐργασίας καρπός, δταν δὲν εἶναι ἄλλο ἀπὸ φυσικὴν ιδιότητα τοῦ ἀνθρώπου, ὅπως τὸ κλῆμα κάνει τὸ σταφύλι στὸν καιρὸ του, κί ὅπως τὸ κάθε φυσικὸ πρᾶμμα ἔχει καὶ τίς φυσικὰς ιδιότητές του. Τὸ σταφύλι γίνεται, καὶ δὲν τὸ κάνει ὁ ἀμπελοφυτὸς ἐκτὸς ποῦ βοηθᾷ τοὺς φυσικοὺς νόμους δίδοντάς τους τίς καλύτερες συνθήκες. Γιατὶ οἱ φυσικοὶ νόμοι ὑπάρχουν καὶ πρὶν ἀπὸ τοὺς Φυσικοὺς ἐπιστήμονες, καθὼς οἱ μοχλοὶ καὶ τὸ εἰδικὸ βάρος πρὶν ἀπὸ τὸν Ἀρχιμήδη, κ' ἢ παγκόσμια ἔλεξ πρὶν ἀπὸ τὸ Νεύτων. Οἱ Φυσικοὶ δὲν ἔκαμαν αὐτοὶ τοὺς νόμους, παρὰ περίττιο εἶναι καὶ νὰ πῶπὸς τοὺς ἔχουν ἀνακαλύψει ποῦ ὑπάρχουν κ' ἦταν κ' ἐνεργοῦσαν. Ἀνάλογα καὶ τοῦ Γλωσσολόγου ἢ ἐπιστήμη δὲ δημιουργεῖ τοὺς νόμους καὶ τὰ φαινόμενα στὴ γλῶσσα, μόνο τὰνακαλύπτει, τὰ παρατηρεῖ, τὰ ἐξετάζει καὶ τὰ βάνει σὲ μιὰ τάξιν, αὐτὸ πο' λέγεται Ἐπιστήμη. Μακρὰ ἀπ' τὸν Ὅμηρο, τὸ Ντάντε καὶ τὸ Σαίξπηρ τέτοια ἀλλότρια δουλειά. Τὸ ἔργο καὶ τοῦ Νεοέλληνα γλωσσολόγου θὰ ἦταν, τὰ ἐξεσκέπαζε, νὰ παρατηροῦσε κ' ἐξετάζε καὶ τὰ ταχτοποιοῦσε ὅσα φαινόμενα παρουσίασε ὡς τὴν ἐποχὴν τὴν ἢ γλῶσσα. Αὐτὸ ἦταν τὸ ἀδυστηρὸ ἔργο τοῦ γλωσσολόγου ἐπιστήμονα. Τάλλα εἶναι ἀλλότρια τῆς δουλειᾶς του Πολλὸ γλωσσολογικώτερος ὁ κ. Φιλήντας. Ὁ κ. Ψυχάρης ἀνακάτεψε γλωσσολογία καὶ λογοτεχνία, ἐπιστημονικὴ ἐργασία με προσωπικὴ δημιουργικότητα κ' ἐκτὸς ποῦ αὐτὸ εἶναι λάθος ἀπὸ τὰ βασικά, στὴν Ἐπιστήμην ἄλλὰ μὰς φαίνεται μὰζι σὰν πολὺ ἀνύπαρχτο πρᾶμμα ἕνας γλωσσολόγος νᾶναι καὶ ποιητῆς. Ἐνας ποιητῆς μπορεῖ νὰ βιάσῃ τὸ συνθετικὸν τοῦ πνεῦμα καὶ νὰ προκόψῃ καὶ στὴν ἀναλυτικὴν ἐργασία, μὰ ἕνας γεννημένος μόνο γλωσσολόγος θὰ βλεπε κάθε βῆμα στὴ συνθετικὴν δημιουργίαν τοῦ ποιητῆ νὰ τὸν προδίδῃ ἀξιοθάκροντα τὸ ἀναλυτικὸν τοῦ πνεῦμα.

Ὁ κ. Χατζιδάκης περιορίστηκε μόνο στὸ νὰ δώκῃ μερικὰ θεματογραφικὰ κί ἄφωνα ὑποδείγματα τῆς Νεοελληνικῆς, σύμφωνα με τὸ σύστημά του, ὅπου ζητᾷ τὸ περισσότερο ἀκριβολογία καὶ κυριολεξία, κί ὡς αὐτοῦ ἐσταμάτησε τὴ φιλοδοξία του. Δὲν πιστεύω νὰ εἶπε ὁ ἄνθρωπος, πὸς εἶναι καὶ λογοτέχνης. Μὰς φθάνουν κίολας τὰ ὑποδείγματά του. Ὁ κ. Ψυχάρης ὁμως συνεπαρμένος πέρα ὡς πέρα ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τὸν τὸ φῶσημα, δὲν περιορίστηκε ὡς τόσο μόνο, μ' ἀνοιχτοῦτας πλέρια τὸ παρὶ του σὲ διπλοὺς ἀνέμους ἄφησ' ἔτσι νὰ τὸν πάσῃ δυπλὸν θεῦμα. Στὸ γλωσσολογικὸν του ἄρμενο φόρτωσε Κοιτισμὸν μὰζι, καὶ τὸ Μεσσιανισμόν, ὅπου οἱ Ἕλληνες ἐπερῶμεναν στίς ἐποχὰς ἐκεῖνες τὸ Ντάντε τους. Δὲ μπορεῖ νὰ πιστέψῃ βέ-

βαια κανένας, πώς ο κ. Ψυχάρης εσήκωσε τα μάτια κι' επιλοδόγησε ως εκεί, και πώς εντάτισε τόσο, μα πώς εφραντάστηκε τον εαυτό του για ένα λογοτεχνικό Μεσσία αν και περισσότερο, τδμολόγησε και ο ίδιος και τα έργα του. 'Ο Ντάντες ήταν ποιητής, εκείνος θα ήταν ο λογοτέχνης. Κι' άγκυλά κι' ο ίδιος δρέγεται του ποιητή τον τίτλο, δε φαίνεται πως ξεπερνά και κάποια σύνορα ή δξίωσή του. Δεν πιστεύω να διαβάξη και κανένας τον κ. Ψυχάρη ως Τραγουδιστή.

(* Έχει συνέχεια)

ΣΚΕΝΤΕΡΜΠΕΗΣ

Η ΚΡΙΤΙΚΗ ΤΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ

ΣΤΕΛΙΟΥ ΣΠΕΡΑΝΤΣΑ: «Παιδικές ψυχές», έκδοτ. 'Εταιρία 'Αθηνά.—'Ενα βιβλίο για παιδιά είναι πάντα ένας άθλος. Γιατί αν είναι σωστή ή γνώμη ότι το υλικό που μās δίνει ή ζωή και ή εμπνευση μιās καλής ώρας δεν μπορεί να περάσει ποτέ ανεξέλεγκτο στην περιοχή της τέχνης κι' αν ο έλεγχος αυτός μās φαίνεται πολλές φορές βαρύς, τότε ο έλεγχος που γίνεται στα σύνορα της παιδικής λογοτεχνίας είναι μιā αληθινή τυραννία, που την δικαιολογεί μόνο ή διαρκής εμπόλεμη κατάσταση στην οποία βρίσκεται με την αντικρουνη παράταξη και οι επίβουλες προσβολές που επιχειρεί κάθε τόσο ή ζωή στην άοπλη παιδική ψυχή. 'Ο παιδιογράφος δεν έχει μόνο τη δυσκολιαστήν εκλογή του θέματος. Κάθε του λέξη, κάθε του φράση πρέπει να έχει ένα νόημα και κανένα άλλο, να μην αφήνει κενά και ευκαιρίες τις οποίες παραμονεύει να εκμεταλλευτεί το πονηρό πνεύμα, που είναι προσωρινά αποκοιμισμένο σε κάθε παιδική ψυχή.

'Ο κ. Στ. Σπεράντσας βρίσκεται σε διαρκή επιφυλακή απέναντι όλων αυτών των εχθρών. 'Επειτα ή παιδαγωγική του βάση είναι τόσο συντηρητική, ώστε θα ήταν πολύ δύσκολο να μεσολαθήσει άβλεπία στα παιδικά τραγούδια και τους διαλόγους του βιβλίου του και γενικότερα στην εργασία που αναφέρεται στο παιδί. Χαρακτήρισα την παιδαγωγική βάση των «Παιδικών ψυχών» συντηρητική. Δεν είχα την πρόθεση να διατυπώσω επιφυλαχή ή αδυναμία του παιδιογράφου, αλλά να χαρακτηρίσω μιā κατάσταση, να ξεχωρίσω το διακριτικότερο στοιχείο της εργασίας, αυτής του κ. Στ. Σπεράντσα. Κ' είναι γνωστό ότι παράλληλα στη συντηρητική αυτή παιδική λογοτεχνία, που στηρίζεται πάνω στις αξίες της σημερινής πολιτείας, άρχισε να καλλιεργείται στον τόπο μας ή παιδική τέχνη του πιο ανοιχτού όρίζοντα, που μπορεί χωρίς βλάβη να γνωρίζει στο παιδί και μερικές άλλες αξίες εκτός από τις γνωστές και καθιερωμένες και μερικές άλλες ιδιότητες της ζωής, εκτός από τη χαρά και την τυπική αγαθοεργία. Οι επιφυλάξεις για το νέο αυτό είδος μπορεί να είναι πολλές και δίκαιες και διαγράφονται μόνο όταν τηρείται ο γενικός και παντού

και πάντοτε αλάθευτος εκείνος παιδαγωγικός κανόνας που ορίζει ότι το παιδί δεν πρέπει να μαθαίνει τίποτα πριν της ώρας του. Είναι όμως ή μόνη περίπτωση που και τα δύο είδη της τέχνης έχουν το ίδιο αποτέλεσμα, όταν τα έργα που έγιναν σύμφωνα με τους κανόνες τους είναι επιτυχημένα. Και το ένα και το άλλο είδος τελικό σκοπό έχουν την κλίση του παιδιού προς το καλό και το όμοιο και στην παιδική ηλικία οι δυο αυτές καταστάσεις είναι ένα ουδέτερο έδαφος, που άργότερα θα χρησιμοποιηθεί ανάλογα με τα συμφέροντα κάθε μερίδας.

'Η τεχνική πλευρά στις «Παιδικές ψυχές» είναι ακόμα πιο ενδιαφέροντα. 'Ο κ. Στ. Σπεράντσας ξέρει όλα τα μυστικά και τα παιχνιδίσματα του στίχου, που θέλγουν το παιδί και κάνουν διασκέδασή του το διάβασμα και την άπαγγελία των στίχων του βιβλίου του. Προπάντων ο κ. Στ. Σπεράντσας δεν ξεχνάει ποτέ ότι το παιδικό τραγούδι προορίζεται πάντα ν' απαγγέλεται κι' επιμελείται με υποδειγματική επιτυχία την κατάλληλη κατασκευή του. 'Ακόμα και στους έμμετρους διαλόγους του, που αποτελούν το δεύτερο μέρος των «Παιδικών ψυχών», μολονότι γίνεται αντίληπτη κάπου-κάπου ή έλλειψη θεατρικής δράσης, ή επιτυχία είναι άρκετη χάρη στην τεχνική χρησιμοποίηση του στίχου. 'Ο κ. Στ. Σπεράντσας έχει αναντίρροπα την απαραίτητη εκείνη ψυχική διάθεση για την καλλιέργεια του λογοτεχνικού αυτού είδους, έχει όμως πρόχειρα και τα κατάλληλα εκφραστικά μέσα, που καταφέρνουν το παιδικό ανάγνωσμα να γίνεται παιχνίδι, — το μόνο μέσο που μπορεί να κάνει αγαπητό το βιβλίο στο παιδί. Στη φτωχή παιδική βιβλιοθήκη μας χωρίς άμμιβολία ο κ. Στ. Σπεράντσας κατέχει μιā από τις καλύτερες θέσεις.

ΙΩ. Μ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΥ: «Χάνς κι' άλλα πεζά». 'Η εμφάνιση του κ. Ιωάν. Μ. Παναγιωτοπούλου με το βιβλίο αυτό ως διηγηματογράφου ή καλύτερα και γενικότερα ως πεζογράφου έχει όλα τα στοιχεία της σοβαρότης και αξιολογής εργασίας. Και το γεγονός αυτό είναι ακόμα πιο ευχάριστο, όταν συλλογιστεί κανείς ότι οι περισσότερες από τις εμφανίσεις της τελευταίας ώρας στην πεζογραφία μας δεν είναι παρά αποτέλεσμα μόδας (το διήγημα και το μυθιστόρημα σήμερα έχει μεγαλύτερη πέραςση από το τραγούδι) ή ερασιτεχνικής ασχολίας και ξεκουράσματος από τη μόνιμη καλλιέργεια κάποιου άλλου λογοτεχνικού είδους.

'Αν έπρόκειτο να διηγηθούμε την υπόθεση του «Χάνς» και των άλλων μικρότερων κομματιών που συμπληρώνουν το βιβλίο, δεν θα είχαμε να αναφέρουμε πολλά γεγονότα, ποικιλία δηλαδή και έναλλαγή έξωτερικών καταστάσεων. 'Ο «Χάνς» είναι ή αίστορία ενός μικρού λυπημένου παιδιού που οι οικογενειακές συνθήκες και ή ιδιοσυγκρασία του το κράτησαν μακριά από τα παιχνίδια και τις τρέλλες των άλλων παιδιών κι' άρχισε να συγκεντρώνεται πρόωρα στον εαυτό του, να σκέπτεται, να αισθάνεται άοριστα αλλά και να παθαίνεται από τη χαρά ή τη λύπη των ανθρώπων, να δημιουργεί έναν πλούσιο συναισθηματικό κόσμο. Μας παρουσιάζει το παιδί αυτό τότε σε στιγμές τέλειας απλότητας, πραγματικό παιδί, και τότε αντιμετωπίζει μπρός σε οκέψεις και διαθέσεις αινιγματικές, απρόσιτες ακόμα κι' ανεξήγητες για το μυαλούδάκι του. 'Η ψυχαναλυτική αυτή θέση, μολονότι μπορεί να μās ξεγελάσει και να την πάρουμε ως τεχνική άφορμή για το γράψιμο «φιλολογικών σελίδων», είναι πραγματική κι' έντελως πιστευτή

σμένη τουγωνιά, σάν κάθε βραδυ . . . Άλλοι δοξάζονται ναί . . . Μά αὐτὸς εἶνε τόσο κουρασμένος . . . Κι' ἄλλωστε, ἀξίζει ἡ δόξα; Δὲ βαρύνεσαι . . .

Πραγματικά, στὸ ταμπλώ αὐτὸ βρῖσκεται ὅλη ἡ ἀτμόσφαιρα, ὅλη ἡ ψυχὴ τῆς Μονιάρτης. Πινελιὲς ἀδρές, βία ες, ἀνήσυχες. Ἡ ἀρρωστημένη ψυχὴ τῆς σημερινῆς ζωῆς . . .

Λίγο παρακάτω, μᾶς σταματάει ἓνα ἄλλο ταμπλώ. Ἔχει τὸν τίτλο «Πρώτες ἀχτίδες». Δυὸ ἀλήτες, ἄστεγοι, ἔχουν κοιμηθεῖ σ' ἓνα μπάγκο, κοντὰ στὸ λιμάνι. Μιὰ νύχτα ἀκόμη που πέρασε. Καὶ νά, πέρα κεῖ, πίσω ἀπὸ τὶς θεόρατες καπνισμένες ἀποθήκες, ἀρχίζει νὰ προβάλει τὸ ἀσθενικὸ λευκὸ φῶς τῆς αὐγῆς. Καὶ τοὺς βρῖσκει ἀποκοιμισμένους ἐκεῖ, ὠχρούς, ἐλειπούς, αὐτοὺς ποὺ μὲς στὸ φῶτα τῆς νύχτας μόνον ἔχουν τὴ δύναμη ναυταπατῶνται. Τὸ κρῦο τῆς νύχτας τοὺς ἔχει καμπουριάσει, τοὺς ἔχει πλησιάσει τὸν ἓνα πρὸς τὸν ἄλλο . . . Κι' εἶνε τότε σὰ δυὸ μικρὰ παιδιὰ, καὶ μὲς τὸν ἥσυχο ὕπνο τους εἶνε τόσο θλιμμένη ἡ καρδιά τους . . . Γιατί τὸ ξερουν, κ' ἄς γελοῦν, κ' ἄς προκαλοῦν τὴ ζωὴ . . . Μεθαύριο τὸ νοσοκομεῖο, ἡ ἀρρώστια.

Τὸ ὑπ' ἀρ. 5, — «Μαμᾶ» λέει τὸ πρόγραμμα. Μιὰ γυναίκα πενήντα χρονῶν, ἀπ' αὐτὲς ποῦχουν βασιλείο τους τὸ περιφρονημένο σπῆτι μὲ τὸ κόκκινο φῶς ἀπ' ἔξω. Ἕνας σαρκασμὸς μεσόκοπης γυναίκας, μὲ ὅλη τὴν ἔκφραση τῆς χαρακτηριστικῆς «ἀξιοπρέπειάς» της. Καὶ κάπου πῶ πέρα, τὸ ἀνθρώπινο κοπάδι της, θὰ περιμένη χτηνώδικα καρτερικά . . .

Προσπάθησα νὰναλύσω τὰ τρία αὐτὰ ἔργα, τὰ καλύτερα ἴσως ὄχι ὅμως καὶ τὰ μόνα καλὰ τῆς ἐκθέσεως, γιὰ νὰ δείξω κάπως τὴν καλλιτεχνικὴν αἰσθησὴ τοῦ νέου ζωγράφου ξεχωρίζω ὅμως ἀκόμη κ' ἀρκετὰ ἄλλα ἔργα του, ποὺ, δυστυχῶς, ἐξέ μου μὲνει τόπος νὰ τὰναλύσω κ' αὐτὰ. Κυρίως, τὸ «Χαμένο Ταλέντο», τὴ «Ναπολιτάνα», τὸ «Στὸ πάγκο», καὶ τὸ τόσο εἰλικρινές, τὸ τόσο ταπεινὰ θλιμμένο «Νεκροταφεῖο χωριοῦ».

Ἀπὸ τὴ σειρά τῶν σκίτσων, ξεχωρίζω τὸ σκίτσο τοῦ Καλομοίρη, τῆς κας Νίτσας Βιτωσόρη, τοῦ Βέλμου. Παντοῦ ὅμως βλέπουμε τὴν ἰσχυρὰ π ρ ο σ ω π ι κ ῆ ν τέχνη τοῦ ζωγράφου. Τὰ μοντέλλα του ἔχουν κάτι ἀπὸ τὴν ἔκφρασή του κάτι ἀπὸ τὴν αἰσθησὴ του. Αὐτὸ δείχνει πόσο βαθιὰ ὑποκειμενικὰ νιώθει τὴν τέχνη. Διηγεῖται πάντοτε στὸ π ρ ὠ τ ο π ρ ὀ σ ω π ο . Καὶ γι' αὐτὸ εἶνε τόσο εἰλικρινής, τόσο ἀβίαστος.

ΚΡΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗ

Μηνιαίο Λογοτεχνικό Περιοδικό

ΣΥΝΔΡΟΜΗ : Ἐτησία δρχ. 30.

ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ

- ΟΙ ΠΕΝΤΑΣΥΛΛΑΒΟΙ : Ποιητική Συλλογή Κ. Παλαμά.
Η ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ ΤΟΥ ΑΣΩΤΟΥ : Δράμα Α. Προβελεγγίου. Ἐκδοση Ι. Κολλάρου.
ΕΡΩΤΙΚΑ : Ποιητική συλλογή. Γ. Τσουκαλά.
Ο ΧΑΦΙΕΣ. Διήγημα. Α. Παπαδήμα. Ἐκδοση Ἐτ. «Ἀθηνᾶ».
ΠΑΙΔΙΚΟ ΘΕΑΤΡΟ. Μετάφραση Α. Παπαδήμα. Ἐκδοση Ἐτ. «Ἀθηνᾶ»

Σὲ λίγο κυκλοφορεῖ
ὁ πρῶτος τόμος τῆς

ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΤΗΣ ΓΑΛΛΙΚΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ

Ἐπιτομή

Α. ΠΑΠΑΛΗΜΑ—Μ. ΣΤΑΣΙΝΟΠΟΥΛΟΥ.

με βάση τὰ ἔργα :

Φ. ΜΙΝΙΕ καὶ Α. ΜΑΘΙΕ

Ὁ τόμος δρχ. 50 : Ἐκδοση Ἐταιρ. «Ἀθηνᾶ»

«ΝΕΟΕΛΛΗΝΕΣ ΠΕΖΟΓΡΑΦΟΙ»

Ἐπιμελεία :

Π. ΧΑΡΗ — Ι. Μ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΥ

Συλλογή πεζογράφων ἀπὸ 1821—1925. Ἐκδοση Ζηκάκη.
Ἡ συλλογή θὰ περιλάβῃ πάνω ἀπὸ 100 διηγήματα, ἰσοριθμὲς φωτογραφίες, αὐτόγραφα, καθὼς καὶ 300 κριτικὰ ἀποσπάσματα ἀπὸ τίς χαρακτηριστικώτερες κριτικὲς ἀναλύσεις γιὰ τὸ ἔργο τοῦ καθενός.

Κυκλοφόρησε

Ο ΧΑΦΙΕΣ

Διήγημα : Α. Δ. ΠΑΠΑΛΗΜΑ

Τὸ κάθε ἀντίτυπο με ταχυδρομικὰ δρχ. 14.